

वेदांतसम्मतं ज्ञानेन्द्रियसङ्कथं निरूपयत (5Marks)।

श्रीसदानन्दयोगीन्द्रसरस्वतीप्रणीतः 'वेदांतसारः' एकः प्रकरणग्रन्थः। अस्मिन् ग्रन्थे ज्ञानेन्द्रियसङ्कथम् आलोचितम्।

ज्ञानसाधनानि इन्द्रियाणि

ज्ञानेन्द्रियाणि-"ज्ञानेन्द्रियाणि-श्रोत्र-स्वक्-चक्षुर्जिह्वाघ्राणार्थ्यानि"।। एतैः श्रोत्रादिभ्यः शब्दादीनां ग्रहणं भवति। यथा श्रोत्रग्राह्यो गुणो शब्दः। स्वर्गिन्द्रियमात्रग्राह्यो गुणो स्पर्शः। चक्षुर्मार्गग्राह्यो गुणो रूपम्। रसनाग्राह्यो गुणो रसः। घ्राणग्राह्यो गुणो गन्धश्च। एतेषाम् आकाशादीनां सात्त्विकांशेभ्यः पृथक्-पृथक्पतिः। अर्थात् आकाशीयसात्त्विकांशात् श्रोत्रस्य, वायवीयसात्त्विकांशात् स्वचः, तैजससात्त्विकांशात् चक्षुषः, जलीयसात्त्विकांशात् रसनायाः, पार्थिवसात्त्विकांशात् घ्राणस्य च उ०पतिरित्यभिप्रायः।।